

DARŽOVĖS / VEGETABLES

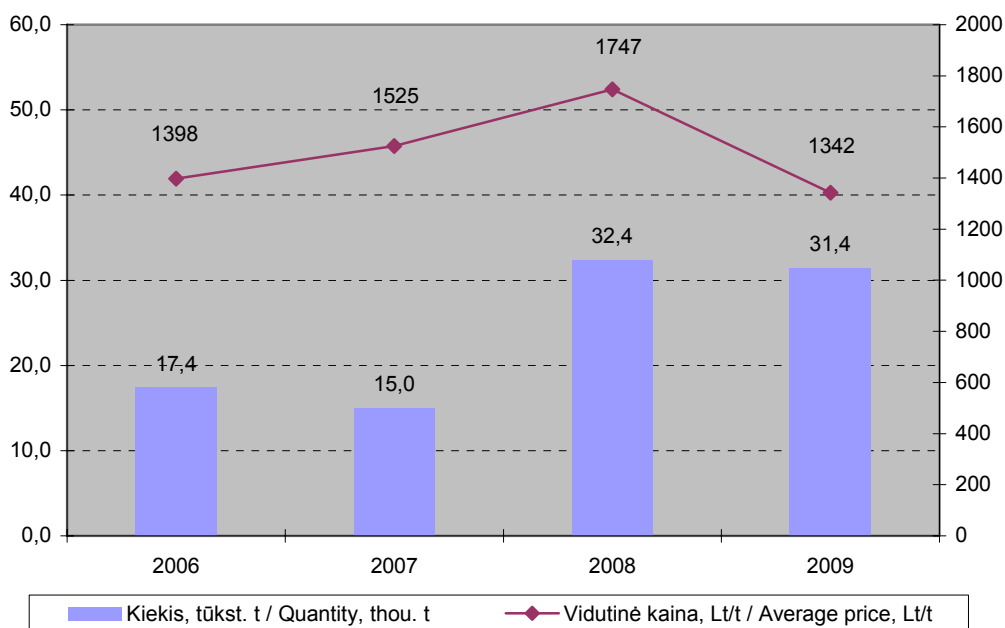
Ingrida LUKOŠIUTĖ

LAEI Produktų rinkotyros skyriaus tyrėja,

ingrida@laei.lt

2009 metų I pusmetį daržovių supirkta tik šiek tiek mažiau nei prieš metus, nors kainos buvo daugiau kaip 20 proc. mažesnės. Daugelio daržovių ir supirkimo, ir mažmeninės kainos mažiausios per pastaruosius keletą metų. Morkos liepą Lietuvos ūkiuose buvo vienos brangiausių, kopūstai – vieni pigiausių, burokėlių kainos panašios į kaimyninių šalių, o Lenkijoje daržovės pigiausios. 2009 metų I pusmetį eksportas 2 kartus, importas – 1,7 karto mažesni nei prieš metus. Visų pagrindinių daržovių užsienio prekybos balansai neigiami. Labiausiai sumažėjo užsienio prekyba kopūstais, morkomis ir burokėliais. 2009 metų I pusmetį daugelio daržovių produktų gamyba buvo mažesnė nei prieš metus, labiausiai sumažėjo produktų iš pomidorų gamyba.

Vidaus ir užsienio rinka. Per 2009 metų sausio–liepos mėnesius supirkta 3,1 proc. mažiau daržovių negu 2008-ųjų, tačiau 1,8 karto daugiau nei 2006-ųjų tuo pačiu laikotarpiu. Supirkimo kaina per metus sumažėjo 23 proc. (1 pav.).

1 pav. Daržovių supirkimas 2006–2009 metų sausio–liepos mėnesiais

Figure 1. Purchase of vegetables in January–July 2006–2009

Šaltinis: Žemės ūkio produkcijos supirkimas. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV.

2009 metų I pusmetį užsienio prekybos apimtys mažėjo: eksportas – 48,9 proc., importas – 39,5 proc. (1 lentelė). Daržovių įvežta 16,4 tūkst. t daugiau nei išvežta, užsienio prekybos balansas neigiamas – 28,9 mln. Lt. Visų pagrindinių daržovių užsienio prekybos balansai neigiami. Labiausiai sumažėjo užsienio prekybos kopūstais apimtys: įvežta 73 proc., o išvežta 80 proc. mažiau kopūstų. Morkų ir burokėlių eksportas per metus sumažėjo 65 proc., o importas – 43 proc.

1 lentelė / Table 1

Daržovių eksportas ir importas 2008 ir 2009 metų I pusmetį, tūkst. t
Exports and imports of vegetables in the 1st half-year 2008 and 2009, thou. t

Produkcija / Products	Eksportas / Exports		Importas / Imports	
	2008	2009	2008	2009
Daržovės / Vegetables	134,5	68,7	140,6	85,1
iš jų: / of which:				
pomidorai / tomatoes	18,5	10,7	24,5	18,1
agurkai / cucumbers	3,6	2,2	5,3	5,4
svogūnai / onions	6,0	4,1	11,4	9,3
morkos, burokėliai / carrots, beetroots	17,6	6,1	16,4	9,3
kopūstai / cabbages	58,8	11,6	54,2	14,8

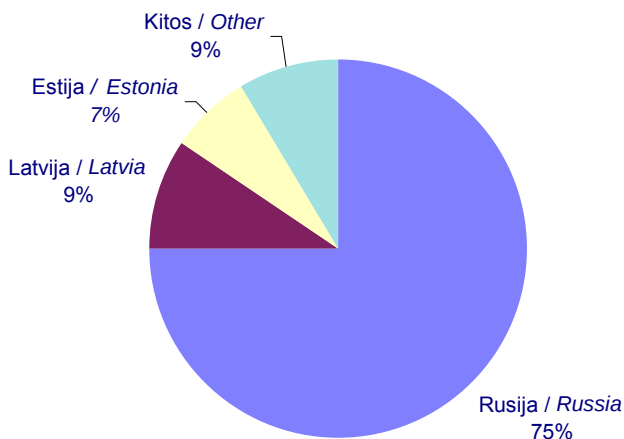
Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė.

2009 metų I pusmetį, kaip ir 2008-aisiais, daugiausia daržovių eksportuota į Rusiją – 51,6 tūkst. t (2 pav.) (po 18 proc. kopūstų ir pomidorų, 9 proc. morkų ir burokėlių (kartu)) – 57 proc. mažiau nei 2008-aisiais tuo pačiu laikotarpiu. Į Latviją eksportuota 6,4 tūkst. t (26 proc. svogūnų ir česnakų, po 14 proc. morkų, burokėlių (kartu) ir kopūstų, 12 proc. pomidorų) – 6 proc. daugiau nei prieš metus.

Daugiausia daržovių importuota iš Lenkijos (27 proc. gūžinių kopūstų, 11 proc. pomidorų ir 10 proc. svogūnų) ir Nyderlandų (22 proc. pomidorų, 18 proc. svogūnų, 16 proc. morkų ir burokėlių (kartu) ir 10 proc. kopūstų) (3 pav.) – po 32,4 tūkst. t. Per metus importas iš Lenkijos sumažėjo 60 proc. Iš Ispanijos įvežta 10,6 tūkst. t (66 proc. pomidorų, 16 proc. agurkų).

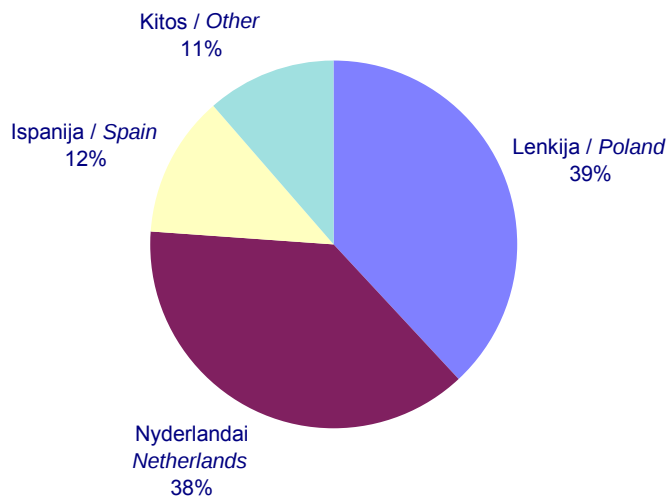
Morkos, burokėliai. Per 2009 metų I pusmetį morkų supirktą 33 proc. mažiau nei prieš metus. Dėl ribotos pasiūlos iki gegužės morkos buvo superkamos 28 proc. brangiau, gegužę kainos susilygino, o birželį, nors rinkoje naujojo derliaus morkų pasiūla dar buvo nedidelė, tačiau, prastėjant morkų kokybei, jos supirktos 45 proc. pigiau nei prieš metus ir buvo pigiausios per pastaruosius penkerius metus. Šiemet morkų derlius gausus, tačiau vartojimas sumažėjęs.

Mažmeninės prekybos centruose 2009 metų sausio–balandžio mėnesiais tendencija ta pati – morkos 15 proc. brangesnės negu 2008-ųjų pradžioje (4 pav.) ir brangiausios per pastaruosius penkerius metus. Iki rugpjūčio mėnesio jos brango, tačiau birželį–liepą buvo apie 30 proc. pigesnės nei prieš metus.

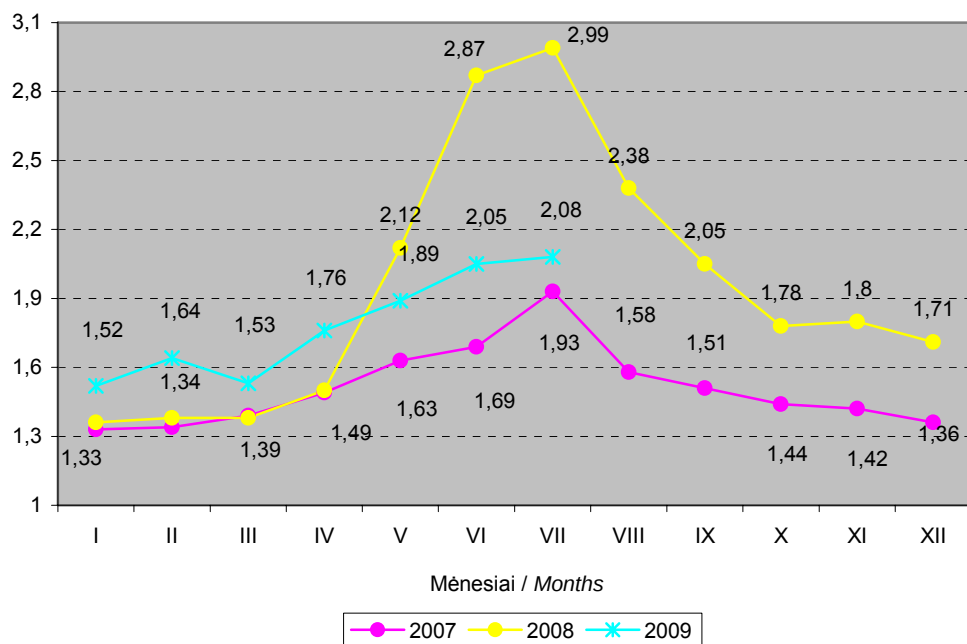
2 pav. Daržovių eksportas 2009 metų I pusmetį
Figure 2. Export of vegetables in the 1st half-year of 2009

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė.

3 pav. Daržovių importas 2009 metų I pusmetį
Figure 3. Import of vegetables in the 1st half-year of 2009

Šaltinis: ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė.

4 pav. Vidutinės morkų kainos mažmeninės prekybos centruose 2007–2009 metais, Lt/kg
Figure 4. Average retail price of carrots in Lithuanian supermarkets in 2007–2009, Lt/kg

Šaltinis: Vartotojų ir gamintojų kainų indeksai. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV.

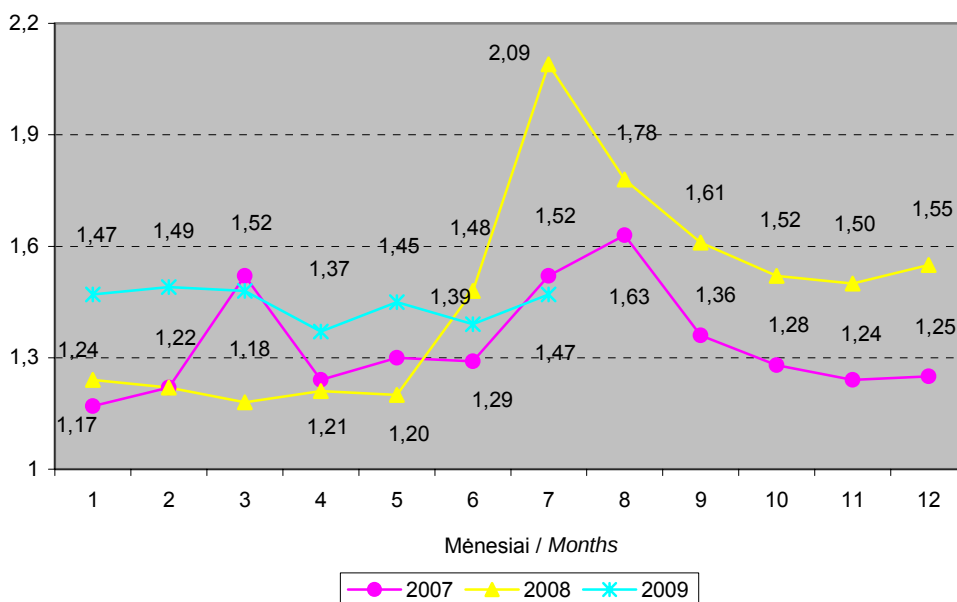
Parduotuvėse 2009 metų sausio–liepos mėnesiais morkos buvo apie 15,6 proc. brangesnės nei turguose, o rugpjūtį kainos susilygino – 1,49 Lt/kg. Turguose 2009 metų sausį–rugsį morkos kainavo 2 proc. daugiau nei prieš metus.

2009 metų birželio mėnesį Vilniuje morkos buvo 8,6 proc. brangesnės nei prieš metus, 42 proc. brangesnės nei Taline, 5 proc. – nei Varšuvoje, 7 proc. – nei Prahoje, tačiau 18 proc. pigesnės nei Rygoje ir dar pigesnės nei Berlyne, Stokholme ir Helsinkyje (3 lentelė).

Burokėlių supirkimo kaina 2009 metų sausio–balandžio mėnesiais buvo apie 10 proc. didesnė, o gegužė–birželį dėl pakankamos pasiūlos – apie 32 proc. mažesnė nei prieš metus. Mažmeninė burokėlių kaina 2009 metų sausio–gegužės mėnesiais pakilo daugiau (apie 20 proc.) nei supirkimo ir buvo didžiausia per pastaruosius ketverius metus, o birželį mažėjo ir buvo 6 proc., liepą – jau 30 proc. mažesnė nei prieš metus ir mažiausia per pastaruosius ketverius metus (5 pav.).

2009 metų sausį–rugsį burokėlių kainos parduotuvėse ir turguose skyrėsi 11,8 proc. Jos turguose 9 proc. didesnės nei prieš metus.

2009 metų liepos mėnesį Lietuvos prekiniuose ūkiuose burokėliai, kaip ir kaimyninėse šalyse, buvo pigesni nei prieš metus. Jų kaina visur panaši (2 lentelė), tik Lenkijoje 40 proc. mažesnė nei mūsų šalyje.

5 pav. Vidutinės burokėlių kainos mažmeninės prekybos centruose
2007–2009 metais, Lt/kg
*Figure 5. Average retail price of beetroots in Lithuanian supermarkets
in 2007–2009, Lt/kg*

Šaltinis: Žemės ūkio rūmų duomenys.

2 lentelė / Table 2

Vidutinės burokėlių ir kopūstų pardavimo kainos Lietuvos ir kai kurių užsienio šalių ūkiuose
2009 ir 2008 metų liepos mėnesį, Lt/kg
*Average farm prices of beetroot and cabbage in Lithuania and selected foreign countries
in July 2009 and 2008, Lt/kg*

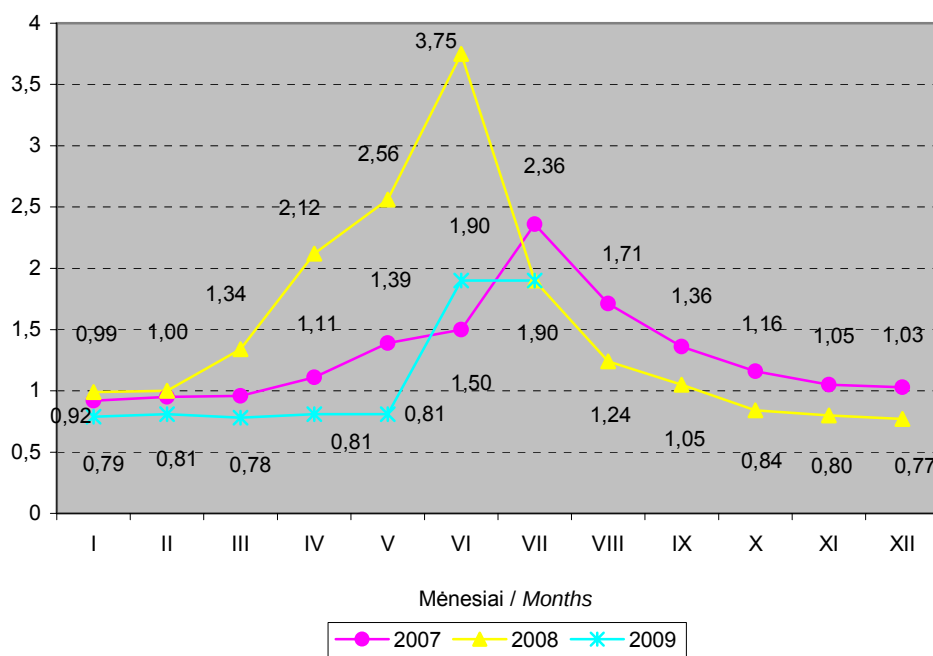
Metai / Year	Lietuva Lithuania	Latvija Latvia	Estija Estonia	Lenkija Poland	Rusija Russia
Burokėliai / Beetroot					
2009	0,85	0,80	0,83	0,51	0,88
2008	0,99	1,05	1,13	0,90	1,29
Pokytis Change, %	-14	-24	-27	-43	-32
Kopūstai / Cabbage					
2009	0,45	0,55	0,57	0,15	0,64
2008	0,75	1,01	1,00	0,47	1,56
Pokytis Change, %	-40	-46	-43	-68	-59

Šaltinis: ŽŪMPRIS.

2009 metų I pusmetį, palyginti su 2008-ųjų I pusmečiu, morkų ir burokėlių importas buvo 43 proc., o eksportas – 65 proc. mažesni. Įvežta 1,5 karto (3,2 tūkst. t) daugiau nei išvežta. Labiausiai importas sumažėjo dėl 77 proc. mažesnio importo iš Lenkijos (išvežta 5,7 tūkst. t mažiau). Importui iš Nyderlandų tesumažėjus 4,2 proc., 2009-ųjų I pusmetį jis sudarė 57 proc., o iš Lenkijos – 18,6 proc. Į pagrindinę rinką, Rusiją, eksportas sumažėjo 3,5 karto (išvežta 11,4 tūkst. t mažiau).

Baltagūžiai kopūstai. 2009 metų I pusmetį supirktą 33 proc. daugiau baltagūžių kopūstų nei prieš metus tuo pačiu laikotarpiu. Kainos mažėjo, ir gegužę kopūstai supirkti 78 proc., birželį – 55 proc. pigiau nei prieš metus. 2009 metų sausį–vasarį kopūstai buvo pigiausi per pastaruosius ketverius, o kovą–birželį – per penkerius metus.

Mažmeninė kopūstų kaina sausį–gegužę buvo apie 50 proc. mažesnė ir mažiausia per ketverius metus. Šaltas ir drėgnas birželis buvo palankus kopūstams augti, jų nepuolė kenkėjai, naujojo derliaus kopūstai birželį buvo 49 proc. pigesni, o liepą laikėsi 2008 metų kaina (6 pav.). Žemės ūkio rūmų duomenimis, iki gegužės kopūstai turguose buvo apie 4,8 proc. pigesni, o gegužę–rugpjūtį – 9,4 proc. brangesni nei parduotuvėse. Turguose kopūstai kainavo 26,9 proc. mažiau nei prieš metus.

6 pav. Vidutinės kopūstų kainos Lietuvos mažmeninės prekybos centruose
2007–2009 metais, Lt/kg
*Figure 6. Average retail price of cabbage in Lithuanian supermarkets
in 2007–2009, Lt/kg*

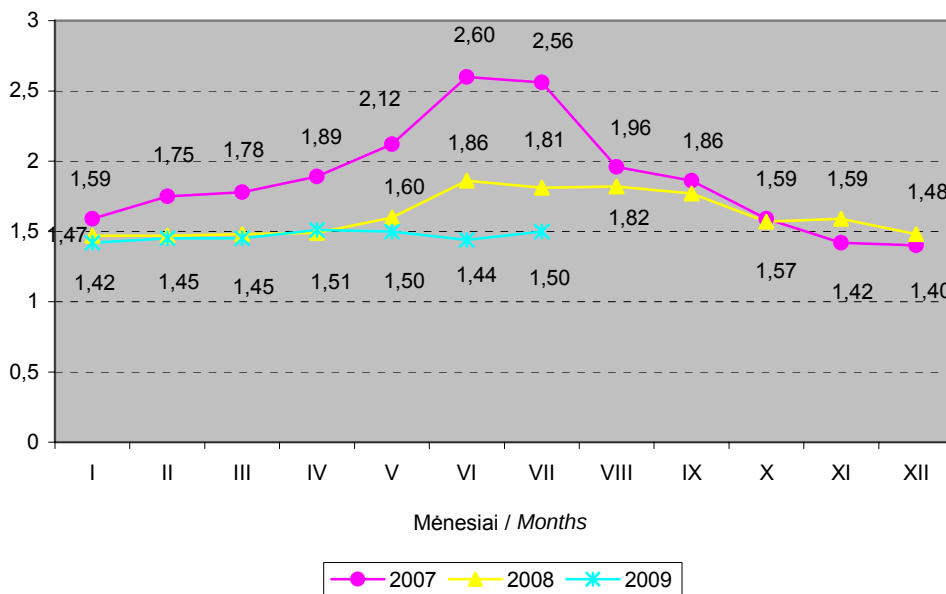
Šaltiniai: Informacija apie vartojimo prekių ir paslaugų pokyčius. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV; Žemės ūkio rūmų duomenys.

Kopūstai pigo visose kaimyninėse šalyse ir, nors daugelyje labiau nei Lietuvoje (2 lentelė), lietuviškų kopūstų kaina 2009 metų liepos mėnesį buvo viena mažiausių – 18 proc. mažesnė nei latviškų, 21 proc. – nei estiškų ir 30 proc. – nei rusiškų. Tačiau jie 3 kartus brangesni už šiemet ypač pigius (68 proc. pigesnius nei pernai) lenkiškus kopūstus.

2009 metų I pusmetį kopūstai Vilniuje pardavinėti 80 proc. pigiau nei prieš metus ir buvo vieni pigiausių, palyginti su kainomis kitų šalių sostinėse, tačiau brangesni (16 proc.) nei Taline (3 lentelė).

Dėl 5,2 karto mažesnio importo iš Lenkijos ir 6,2 karto mažesnio eksporto į Rusiją 2009 metų I pusmetį kopūstų importas buvo mažesnis 3,7 karto, o eksportas – net 5,1 karto, palyginti su 2008-ųjų I pusmečiu. Eksportuota 47,2 tūkst. t mažiau kopūstų. Įsivežta 3,2 tūkst. t daugiau kopūstų nei išvežta, užsienio prekybos balansas neigiamas – 5,1 mln. Lt, o vidutinė eksportuotų kopūstų kaina vos 0,6 proc. mažesnė nei importuotų (1,64 Lt/kg). 58,6 proc. kopūstų įsivežta iš Lenkijos (po 1,10 Lt/kg). Pagrindinei lietuviškų kopūstų užsienio rinkai – Rusijai teko 80 proc. kopūstų eksporto (kopūstų kaina – 1,74 Lt/kg).

Svogūnai. 2009 metų I pusmetį svogūnų supirkimo kaina, palyginti su 2008-ųjų tuo pačiu laikotarpiu, buvo apie 18 proc. mažesnė. Kaina mažmeninės prekybos centruose iki birželio buvo 2,4 proc., o birželį–liepą – apie 20 proc. mažesnė nei prieš metus (7 pav.). Ir supirkimo, ir mažmeninė kainos mažiausios per pastaruosius trejus metus. Svogūnų derlius šiais metais geras, tačiau dėl sumažėjusios paklausos didesnę derliaus dalį gali tekti sandėliuoti.

7 pav. Vidutinės svogūnų kainos Lietuvos mažmeninės prekybos centruose 2007–2009 metais, Lt/kg

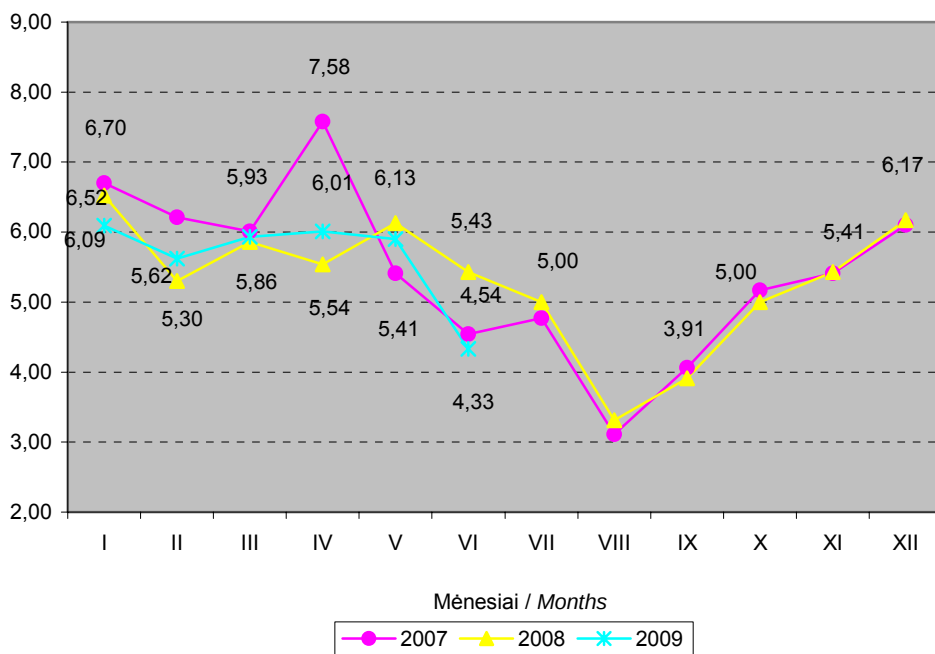
Figure 7. Average retail price of onion in Lithuanian supermarkets in 2007–2009, Lt/kg

Šaltiniai: Informacija apie vartojimo prekių ir paslaugų pokyčius. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV; Žemės ūkio rūmų duomenys.

2009 metų sausį–rugpjūtį svogūnai turguose 4 proc. pigesni nei 2008-ųjų tuo pačiu laikotarpiu ir 3 proc. brangesni nei parduotuvėse. Mažmeninė svogūnų kaina Vilniuje birželį, palyginti su 2008-ųjų birželiu, 25 proc. mažesnė ir, nors jie buvo 1,6 karto brangesni nei Taline ir 9 proc. – nei Varšuvoje, jie vieni pigesnių, palyginti su kainomis kitų šalių sostinėse (3 lentelė).

Svogūnų ir česnakų eksportas mažesnis nei prieš metus 31,6 proc., o importas – 18,7 proc. Per 2009 metų I pusmetį jų išvežta 2,2 karto (5,2 tūkst. t) daugiau nei išvežta. Užsienio prekybos balansas neigiamas – 6,4 mln. Lt. 61 proc. svogūnų ir česnakų importuota iš Nyderlandų (importas iš jos per metus sumažėjo 12 proc.), 34 proc. – iš Lenkijos (importuota 29 proc. mažiau). 39 proc. eksporto teko Rusijai, į kurią išvežta 2,5 karto mažiau, 40 proc. – Latvijai, į kurią eksportas 372 t didesnis nei prieš metus. Eksportas į Estiją sudarė 21 proc., eksportuota 239 t daugiau nei prieš metus.

Pomidorai. Pomidorai buvo superkami tik nuo gegužės mėnesio. 2009 metų gegužę–birželį su-pirkimo kaina buvo apie 24 proc. mažesnė nei 2008-ųjų tuo pačiu metu, o kaina mažmeninės pre-kybos centruose gegužę buvo 4 proc., birželį – 20 proc. mažesnė (8 pav.). Pomidorai turguose sau-sio–rugpjūčio mėnesiais kainavo 4,5 proc. mažiau nei prieš metus ir apie 12,8 proc. – nei parduotu-vėse.

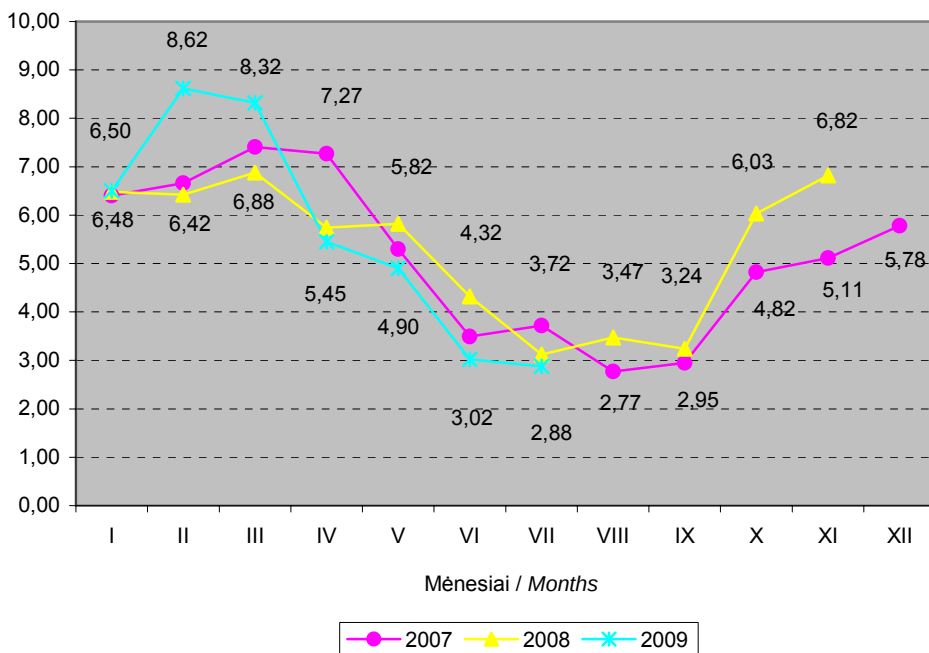

8 pav. Vidutinės pomidorų kainos Lietuvos mažmeninės prekybos centruose
2007–2009 metais, Lt/kg
*Figure 8. Average retail price of tomatoes in Lithuanian supermarkets
in 2007–2009, Lt/kg*

Šaltinis: Žemės ūkio rūmų duomenys.

2009 metų I pusmetį pomidorų įsivežta 1,7 karto, arba 7,4 tūkst. t, daugiau nei išvežta. Lietuvos rinkoje dominuoja ispaniški ir olandiški pomidorai (po 39 proc. iš Ispanijos ir Nyderlandų). Per metus importui iš Ispanijos sumažėjus 34 proc., o iš Nyderlandų padidėjus 42 proc., visas importas sumažėjo 26 proc. Ispaniškų įvežtų pomidorų kaina birželį buvo 1,80 Lt/kg, olandiškų – 2,73 Lt/kg. Į Rusiją eksportuota 85,4 proc. pomidorų.

Agurkai. 2009 metais agurkų supirkimas prasidėjo nuo kovo mėnesio ir kas mėnesį didėjo, o supirkimo kaina vidutiniškai buvo apie 16 proc. mažesnė nei prieš metus – mažiausia per pastaruosius trejus metus. Iki balandžio mažmeninė agurkų kaina buvo apie 18 proc. didesnė nei 2008-ųjų atitinkamu laikotarpiu (9 pav.). Tačiau atšilus orams ir padidėjus agurkų pasiūlai, mažėjo šiltnamiuose, o vėliau ir lauke išaugintų agurkų kainos ir nuo balandžio buvo mažiausios per pastaruosius trejus metus (birželį – net 30 proc. mažesnės nei prieš metus). Agurkai turguose gegužę–liepą buvo apie 19,6 proc. pigesni nei prieš metus ir 9,4 proc. pigesni nei parduotuvėse.

9 pav. Vidutinės agurkų kainos Lietuvos mažmeninės prekybos centruose 2007–2009 metais, Lt/kg

Figure 9. Average retail price of cucumbers in Lithuanian supermarkets in 2007–2009, Lt/kg

Šaltinis: Žemės ūkio rūmų duomenys.

2009 metų I pusmetį agurkų eksportas buvo 1,7 karto mažesnis (į pagrindinę rinką – Rusiją sumažėjo 1,9 karto), importas – 1,3 proc. didesnis (iš Nyderlandų – 34 proc., arba 698 t daugiau) nei 2008-ųjų I pusmetį. Agurkų įsivežta 2,4 karto, arba 3,2 tūkst. t, daugiau nei išvežta. Daugiausia šių daržovių importuota iš Ispanijos (32 proc., 4,72 Lt/kg), Nyderlandų (25 proc., 3,86 Lt/kg).

48,5 proc. išvežta į Rusiją (4,18 Lt/kg, daugiausia gegužę – 2,30 Lt/kg), 30 proc. – į Latviją (3,13 Lt/kg, daugiausia birželį – 2,56 Lt/kg), 20 proc. – į Estiją (4,15 Lt/kg, daugiausia birželį – 2,68 Lt/kg).

3 lentelė / Table 3

Morkų, kopūstų ir svogūnų mažmeninės kainos kai kurių ES valstybių sostinėse
2009 metų birželio mėnesį, Lt/kg
*Retail prices of carrot, cabbage and onion in the capital cities of selected EU countries
in June 2009, Lt/kg*

Daržovės Vegetables	Vilnius	Talinas	Ryga	Varšuva	Praha	Bratislava	Helsinkis	Budapeštas	Berlynas	Stokholmas
Morkos / Carrot	2,89	2,04	3,54	2,75	2,69	3,62	5,90	-	4,45	5,45
Kopūstai / Cabbage	0,79	0,68	1,18	0,88	1,20	0,99	4,91	1,63	2,38	6,10
Svogūnai / Onions	1,29	0,80	3,68	1,18	1,25	1,86	3,90	2,11	5,03	4,81

Šaltinis: ŽŪMPRIS.

Daržovių produktai. 2009 metų I pusmetį daugelio daržovių produktų gamyba mažesnė nei prieš metus. Žymiai sumažėjo produktų iš pomidorų gamyba, labiausiai – nekoncentruotų pomidorų tyrių ir pastų – 3,1 karto per paskutinius metus (4 lentelė). 2009-ųjų I pusmetį, palyginti su 2006-ųjų tuo pačiu laikotarpiu, kitų produktų gamyba didėjo, tačiau nuo 2007-ųjų arba 2008-ųjų stebimas mažėjimas.

4 lentelė / Table 4

Daržovių produktų gamyba 2006–2009 metų I pusmetį
Production of vegetable products in the Ist half-year of 2006–2009

Produktai / Products	2006	2007	2008	2009	2009, palyginti su compared to 2006, %
Pomidorų sultys, tūkst. l / Tomato juice, thou. l	2624,2	2574,9	2699,6	1971,1	75
Pomidorų kečupas ir kiti pomidorų padažai, tūkst. t Tomato ketchup and other tomato sauces, thou. t	8,2	6,7	5,6	5,8	71
Nekoncentruotos pomidorų tyrės ir pastos, t Tomato sauces and pastes non concentrated, t	25,0	24,3	23,0	7,4	30
Rauginti kopūstai, t / Cabbages preserved, t	245,6	609,8	876,2	520,7	212
Užšaldytos daržovės ir jų mišiniai, t Vegetables and mixtures, frozen, t	229,5	317,1	286,5	262,7	114
Džiovininti svogūnai, t / Dried onions, t	61,9	94,4	259,8	232,5	376

Šaltinis: Išankstiniai Statistikos departamento prie LRV duomenys.

Nekoncentruotų pomidorų tyrių ir pastų, pomidorų kečupo ir kitų padažų bei užšaldytų daržovių kainos 2006–2009 metais didėjo ir 2009-aisiais buvo atitinkamai 1,6 ir 1,5 karto didesnės. Raugintų kopūstų kainos 2006–2008 metais kito nežymiai, o 2009-aisiais labai atpigus šviežiems kopūstams, rauginti buvo 15 proc. pigesni nei prieš metus. Džiovintų svogūnų kainos pastaruosius trejus metus kito nežymiai.

Daržovių produktų gamyba orientuota į vidaus rinką. 2009 metų I pusmetį Lietuvoje parduota 91 proc. pomidorų sulčių, 84 proc. pomidorų kečupo ir kitų pomidorų padažų, 94 proc. raugintų kopūstų. Užšaldytų daržovių ir jų mišinių vidaus rinkoje parduota 59 proc., džiovintų svogūnų – 50 proc., o nekoncentruotų pomidorų tyrių ir pastų – visas kiekis.

Nauji teisės aktai. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministras 2009 m. rugpjūčio 4 d. įsakymu Nr. 3D-564 nustatė licencijuotuose sandėliuose saugomų daržovių normatyvines kainas, kurios galios iki 2010 m. rugpjūčio 15 d. Vidutinės normatyvinės kainos (be PVM): burokėlių ir kopūstų – po 570 Lt/t, morkų ir svogūnų – po 800 Lt/t.